

Bevarandeplan för Natura 2000-området SE0240011 Sotterns skärgård

Länsstyrelsen
Örebro län

Natura 2000

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU som skapades för att hejda utrotning av vilda djur och växter och att bevara deras livsmiljöer. Utpekande av Natura 2000-områden bygger på krav som finns i EUs fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EUs fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom nätverket av Natura 2000-områden säkerställs livsmiljöer och arter inför framtiden. Varje land är skyldigt att bevara utpekade naturtyper och arter i landets Natura 2000-områden. I fågeldirektivet och habitatdirektivet listas 170 naturtyper och sammanlagt cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. I Örebro län finns 28 av dessa naturtyper. Taiga, slätterängar i låglandet och högmossar är några exempel på utpekade naturtyper i vårt län. I länet ingår 43 arter i fågeldirektivet och 25 arter ingår i habitatdirektivet. Exempel på arter som ingår fågeldirektivet är havsörn, trana och tjäder och exempel på arter i habitatdirektivet är läderbagge, större vattensalamander, asknätfjäril och guckusko.

Bevarandeplaner

För varje Natura 2000-område ska det finnas en bevarandeplan (eller skötselplan) med bevarandesyfte, bevarandemål och beskrivningar av de naturtyper och arter som ska bevaras och bidra till gynnsam bevarandestatus. Även hot mot Natura 2000-området och behov av bevarandeåtgärder, t.ex. skydd eller skötsel, ska beskrivas. Informationen ska tydliggöra inriktningen på förvaltningen av området och ligga till grund för tillståndsprövningar enligt miljöbalken. Bevarandeplanen fastställs av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Bevarandeplanen revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar ändras; den är ett så kallat "levande dokument".

Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument. För formell reglering av skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, t.ex. beslut om bildande av naturreservat.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området. Detta regleras i miljöbalken (7 kap. 27-29§§). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturvärden behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet. Vid skogsbruksåtgärder hålls samråd med Skogsstyrelsen.

Bevarandeplan för Natura 2000-området SE0240011 Sotterns skärgård

Kommun: Hallsberg och Örebro

Områdets totala areal: 707 ha

Bevarandeplanen uppdaterad av Länsstyrelsen: 2017-02-08

Bevarandeplanen fastställd av Länsstyrelsen: 2017-03-20

Markägarförhållanden: Bolag

Regeringsbeslut, historik:

SPA: 1998-01-01, regeringsbeslut M97/4407/4, pSCI: 1997-01-01, SCI: 2005-01-01,
SAC: 2011-03-01, regeringsbeslut M2010/4648/Nm

Naturtyper och arter som ska bevaras i området

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

9010 - Taiga

1149 - Nissöga, *Cobitis taenia*

1163 - Stensimpa, *Cottus gobio*

A002 - Storlom, *Gavia arctica*

A021 - Rördrom, *Botaurus stellaris*

A038 - Sångsvan, *Cygnus cygnus*

A045 - Vitkindad gås, *Branta leucopsis*

A075 - Havsörn, *Haliaeetus albicilla*

A081 - Brun kärrhök, *Circus aeruginosus*

A094 - Fiskgjuse, *Pandion haliaetus*

A193 - Fisktärna, *Sterna hirundo*

Bevarandesyfte

Det överordnade bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EUs fågeldirektiv eller art- och habitatdirektiv. För det enskilda Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper eller arter som utgjort grund för utpekandet av området.

Prioriterade bevarandevärden

Områdets huvudsakliga naturvärde består av insjöskärgården med stort inslag av äldre tallskog, samt områdets rika fågelliv.

Motivering

Insjöskärgården i Sottern med en delvis mycket gammal tallskog rymmer tillsammans med norra Vättern länets bästa häckningsbiotoper för fiskgjuse och storlom. Arterna är störningskänsliga och ett stort opåverkat område som Sotterns skärgård har därför höga bevarandevärden. Sotterns skärgård är av riksintresse för naturvården.

Prioriterade åtgärder

Fri utveckling med interndynamik.

Beskrivning av området

I norra delen av sjön Sottern finns en skärgård med ett stort antal öar och små holmar. På många öar går urberget i dagen och bildar ibland släta hällar i strandzonen. Andra öar är uppbyggda av sten och block, men även finkornigare jordarter finns. Öarna är till stor del bevuxna med barrskog där tall dominerar. Björk, al och asp är också vanliga. Brand har förekommit i sen tid på några öar. Här förekommer successionsskog av björk samt de tallar som överlevt branden. Tallskogen på flertalet av öarna och holmarna består helt eller delvis av mycket gamla tallar. Plockhuggning har tidigare skett på de större öarna, men flera av de mindre öarna har mycket gamla, närmast urskogsartade, trädbestånd. Sannolikt innehåller öarna i Sotterns skärgård länets största samling av riktigt gamla tallar.

Sjön Sottern är en måttligt näringsrik sjö med måttligt färgat vatten. Vattnets pH är nära neutralt och buffertkapaciteten mot försurande ämnen är mycket god. Vid senaste undersökningen var kvicksilverhalten i gädda låg. Grovnete är en dominerande växt i sjön. I de näringsrika vikarna dominerar vattenvegetationen av vass- och sävruggar med inslag av bl.a. kaveldun, gul svärdsliilja, svalting och kalmus. Dominerande flytbladsväxter vid stränderna är gula och vita näckrosor samt gäddnete. I de mer näringsfattiga områdena med steniga botten växer bl.a. notblomster och hårslinga. Abborre, gädda, mört, gers, braxen, benlöja, lake, björkna och gös fångades vid senaste provfisket i sjön. Vid ett provfiske år 2004 påträffades även stensimpa och nissöga. De bottenlevande kräftdjuren taggmärsla och vitmärsla, som är s.k. glacialrelikter, förekommer i sjön.

Insjöskärgården är sedan länge känd för det rika fågellivet där fiskgjuse och storlom kan sägas utgöra karaktärsarter. Sottern är rik på fisk som i de grunda vattnen lätt fångas av bland annat fiskgjusen. Havsörn har etablerat sig de senaste åren och konkurrerar troligen till viss del ut fiskgjusen. Andra arter som etablerat sig som häckfåglar senare år är trana, grågås och storskarv. Lärkfalk, storskrake och drillsnäppa häckar årligen inom Natura-området eller strax intill. Gråtrutar har tidigare häckat i kolonier, men har minskat drastiskt på senare år. Några enstaka spridda par i sjön har fått vuxna ungar på senare år bl.a. inom Natura-området.

Området är fritt från exploatering på öarna och är därför särskilt värdefullt. Däremot är sjön reglerad för vattenkraft. De onaturliga vattenståndsvariationerna kan påverka fiskars lek, vassutbredningen och fåglars häckning. Sotterns öar är även av intresse för olika former av friluftsliv varav bad, motorbåtsåkning och fiske inom vissa delar av området kan störa eller omöjliggöra lyckad häckning för känsliga fågelarter.

Vad kan påverka negativt

Exploatering i området eller dess närhet med vindkraftverk bör undvikas med tanke på områdets lämplighet som häckningsmiljö för känsliga fågelarter.

Bevarandeåtgärder

Gällande regelverk

- Det krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötseln och förvaltningen av det berörda området (7 kap 28 a § miljöbalken).
- Området är skyddat som naturreservat enligt 7 kap. Miljöbalken. Enligt föreskrifterna för naturreservatet gäller bl.a. att under tiden 15 april - 15 juli är det förbjudet att landstiga på öar eller fara med båt, kanot eller motsvarande inom vattenområdet väster om en linje från Sofieholmen genom sundet nordväst om Stora Grönningen till Gillberga näs.
- Strandskydd gäller enligt 7 kap. 13-18 §§ miljöbalken. Strandskydd gäller 100 m från strandlinjen i vatten och på land.
- Det krävs tillstånd eller anmälan om vattenverksamhet enligt 11 kap. Miljöbalken.
- Det krävs tillstånd för utsättning av fisk enligt 2 kap. 16§ Förordning (1994:1716) om fisket, vattenbruket och fiskerinäringen.
- Fåglar:
För alla anmälda arter i Fågeldirektivet gäller följande lagstiftning:
Enligt 1 a § Artskyddsförordningen är det förbjudet att avsiktligt störa fåglarna, särskilt under deras parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder. Det är även förbjudet att skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplatser. Fågelarterna är fredade enligt 3 § i jaktlagen (1987:259). Fredningen gäller också deras ägg och bon.

Övriga bevarandeåtgärder

- 9010 Västlig taiga:
Fri utveckling med interndynamik
- Listan över arter enligt bilaga 1 i fågeldirektivet behöver revideras. A338 Törnskata upptas i området idag men är endast tillfällig inom Natura 2000-området och bör tas bort vid nästa anmälningstillfälle.
- Tillsynen av beträdnadsförbudet bör förstärkas för att förhindra störning av storlom. Möjligheten att ytterligare begränsa området för beträdnadsförbud bör utredas.
- Vid eventuell vasslätter i sjön bör hänsyn tas till bl.a. brun kärrhök och rördrom, genom att spara tillräckligt stora områden med gammal vass. Arealen vass eller annan lämplig vegetation (kaveldun, videsnår, säv) bör ej understiga cirka 1 ha/par.

Uppföljning av naturtyper och arter

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket. Mätbara mål, så kallade målindikatorer, ska registreras i databasen SkötselDOS. Dessa målindikatorer följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i bevarandeplaner och skötselplaner uppfylls, att skötseln fungerar och att Natura 2000 - naturtyperna och arterna har gynnsamt tillstånd.

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet

9010 - Taiga

Areal: 19,02 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Naturtypen förekommer i boreal-boreonemoral zon på torr-blöt och näringsfattig-näringsrik mark och innefattar i typfallet produktiv skogsmark. Enstaka områden finns i kontinental region. Trädskiktets krontäckningsgrad är normalt 30-100% och utgörs av gran, tall, björk, asp, rönn och sälg. Små inslag av andra inhemska trädslag kan förekomma. Skogen ska vara i ett sent eller i ett relativt sent successionsstadium. Det ska finnas gamla träd och död ved och en kontinuitet för de aktuella trädslagen. Egenskaper och strukturer som är typiska för naturskog finns normalt även i yngre successionsstadier. Skogens hydrologi ska inte vara under stark generell påverkan från markavvattning. Näringskrävande örter finns endast undantagsvis.

Öarna i Sotterns skärgård är till stor del bevuxna med barrskog där tall dominerar. Björk, al och asp är också vanliga. Brand har förekommit i sen tid på några öar. Här förekommer successionsskog av björk samt de tallar som överlevt branden. Tallskogen på flertalet av öarna och holmarna består helt eller delvis av mycket gamla tallar. Plockhuggning har tidigare skett på de större öarna, men flera av de mindre öarna har mycket gamla, närmast urskogsartade, trädbestånd. Sannolikt innehåller öarna i Sotterns skärgård länets största samling av riktigt gamla tallar.

Bevarandemål

Arealen 9010 Taiga ska vara minst 19,02 hektar. Småskaliga naturliga processer, t. ex. åldrande, avdöende och omkullfallna träd och luckbildning, liksom periodvisa omvälvande störningar, t.ex. insektsangrepp, översvämning, stormfällning eller brand ska påverka skogens dynamik och struktur. Skogen ska bestå av olika trädarter till följd av naturlig störningsdynamik och succession. Direkt efter omvälvande störningar ska det finnas öppen och glest beskogad mark med döda träd samtidigt som karaktäristiska pionjärträdarter och typiska arter ska etablera sig. Skog med högre krontäckning ska utvecklas och barrträd ska kunna dominera i sena successionsstadier. Trädskiktet ska vara olikåldrigt och flerskiktat. Det ska finnas följande typiska arter: linnea, mattlumner, tallticka och spillkråka.

Negativ påverkan

- Inväxt av livskraftig gran.
- Alltför hårt slitage från friluftslivet kan skada lavar och andra känsliga organismer.

Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet bedöms som gynnsamt. Ingen systematisk inventering har genomförts mer än av fågelfaunan. Men flera av de mindre öarna har mycket gamla trädbestånd i synnerhet gamla tallar. Detta borde även innebära att flera typiska arter för naturtypen taiga finns och att det finns goda möjligheter att finna rödlistade arter.

1149 - Nissöga, *Cobitis taenia*

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Nissöga förekommer såväl i sjöar som i lugna partier av vattendrag. Dagtid tillbringar arten nedgrävd och förekomsterna är därför helt avhängiga förekomsten av syrerika finsedimentära eller organiska bottenar. Områden med syrefria förhållanden eller riklig metangasbildning undviks. Nissöga förefaller inte vara särskilt kräsen när det gäller typen av bottenstrukturer; arten kan hittas på rena sandbottenar, mjuka lerbottenar, lergyttja, kalkgyttja och organiska bottenar. Mindre exemplar hittas företrädesvis i lösa och mycket finkorniga bottenar, medan större exemplar kan hittas i fastare sandbottenar. Under större delen av sommarhalvåret hittar man arten nära stranden, från någon decimeter till någon eller några få meters djup. Påfallande ofta hittar man arten i anslutning till gles växtlighet förmodligen för att det är där man hittar de optimala bottenförhållandena.

Leken sker under försommaren (maj–juni) i anslutning till tät undervattensväxtlighet. I många fall innebär det att de söker sig till lite mer exponerade strandpartier eller strömmande vattendragssträckor. Nissöga är nattaktiv och kan nattetid ses helt öppet när den rör sig strax över botten. Arten lever på små bottenorganismer, alger och eventuellt till viss del av finkornig detritus.

Nissöga har påträffats i sjön vid provfiske 2004. Det är oklart om den leker inom Natura 2000-området.

Bevarandemål

Vattenområde med lämplig livsmiljö för nissöga ska minst uppfylla kraven för god ekologisk status.

Negativ påverkan

- Förekomst av vandringshinder i vattendragen hindrar spridning uppströms och kan leda till fragmentering av bestånden.
- Regleringen av sjön kan påverka vassutbredning och även torrlägga stränder vilket är negativt för Nissöga.
- Intensivt jordbruk leder till ökad eutrofiering vilket kan leda till igenväxning och förändrade bottenförhållanden.
- Lokala populationer hotas på sikt av försämrade syreförhållanden i bottenarna.
- Import av nissöga som akvariefisk kan påverka lokala bestånd negativt om de kommer ut i naturmiljön. I Europa finns ett stort antal svårskilda och mycket närbesläktade arter av släktet *Cobitis*. Flera av dessa arter torde utan problem kunna överleva och etablera sig i Sverige, något som på sikt kan leda till inkorsning av främmande gener.
- Utsläpp och oförsiktig hantering av bekämpningsmedel.
- Effekterna av ökade vattenfärg (brunifiering) är oklara, men kan förmodas ha viss negativ effekt.

Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet bedöms inte vara gynnsamt för arten. Sotterns ekologiska status har bedömts som måttlig. Sjön är påverkad av övergödning. Det är växtplankton (alger) och makrofyter (vattenvegetation) som har varit avgörande för bedömningen. Sjön är dessutom påverkad av vandringshinder för fisk samt av reglering för vattenkraft.

1163 - Stensimpa, Cottus gobio

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Stensimpa förekommer i många olika typer av sötvattenmiljöer med renspolad botten, från grunda brackvattensmiljöer till små bäckar. Arten är vanligast sträckor med strömmande vatten som har steniga och grusiga bottnar, men den går att hitta såväl på blockrika bottnar som rena sandbottnar. Leken sker under försommaren, från slutet av april längst i söder till juni i norr. Hannarna hävdar revir kring en hålighet de har grävt ut under en sten och de vaktar den befruktade rommen tills den kläcks.

Bevarandemål

Det ska finnas stensimpa i området.

Negativ påverkan

- Förekomst av vandringshinder i vattendragen hindrar spridning uppströms.
- Regleringen av sjön kan påverka vassutbredning och även torrlägga stränder vilket är negativt för Stensimpa.
- Lokala populationer hotas på sikt av försämrade syreförhållanden i bottnarna.
- Försämrad vattenkvalitet till följd av utsläpp av försurande, syretärande och gödande ämnen.

Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet bedöms som gynnsamt. Stensimpa bedöms som livskraftig i både Sverige och Europa. Artens status inom området är dock okänd.

A002 - Storlom, *Gavia arctica*

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Storlommen behöver tillgång till lämpliga bytesdjur, dvs. fiskar, i viss mån vatteninsekter. Den behöver även lämplig plats att bygga sitt bo på, vilket nästan uteslutande innebär öar, särskilt mindre holmar och skär, belägna i klarvattenssjöar (oligotrofa och mesotrofa). Tillgång till områden med minimal mänsklig störning är viktig. Arten är störningskänslig under häckningen (maj-juli/augusti), främst under ruvningsperioden. Det finns ett samband mellan vackert väder i maj (stor aktivitet av friluftsliv) och låg ungfågelproduktion. Arten är långlivad med relativt låg reproduktion och är därför känslig för jakt. Under häckningen rör sig arten normalt inom 1-10 km radie från häckningslokalerna. Storlommen övervintrar dels i östra Medelhavet och Svarta havet, dels i mindre utsträckning i västra Europa. Den övervintrar även regelbundet längs södra Sveriges kuster.

Storlommen har en stabil population inom Norra Vätterns skärgård med ca 6-8 revir. Totalt i hela Sottern har de senast åren 10-12 par häckat.

Bevarandemål

En målsättning bör vara att bevara den svenska populationen i åtminstone dess nuvarande storlek och utbredning. Ingen påtaglig minskning av populationen bör ske i något län. Den nödvändiga ungfågelproduktionen har skattats till 0,4-0,5 flygga ungar per revirhållande par och år. Därför är lämpliga bevarandemål i Natura 2000-området att antalet stationära par är minst 7 och att antalet flygga ungar är minst 0,4 per par och år.

Negativ påverkan

- Största hotet utgörs av mänsklig störning på häckningslokalerna under främst maj genom landning av båtar på häckningsskär, badande folk, båtsport, vattenskoter och sportfiske. Sådan störning ökar risken för äggpredation.
- Andra problem utgörs av onaturliga vattenståndsvariationer till följd av regleringar, som kan omintetgöra eller försena häckningen, vilket i det senare fallet ökar risken för mänsklig störning.
- Inverkan av miljögifter kan inte uteslutas.
- Sannolikt, men inte klarlagt, finns en ökad dödlighet bland vuxna fåglar i samband med användningen av nylonnät för fiske.

Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet är inte gynnsamt. Storlom har inventerats årligen sedan 1995 i sjön Sottern. Långsiktigt visar storlommen en nedåtgående trend. De senaste fem åren har det funnits 7-8 revir med stationära par inom Natura-området. Häckningsframgången har varit låg. År 2007 fick de fram sju flygga ungar, men senaste fem åren har det årligen bara blivit 1-3 ungar fördelat på samtliga par. Trenden är densamma med låg häckningsframgång även i övriga Sottern utanför Natura 2000-området. Den genomsnittliga ungpåproduktionen i hela sjön för perioden 1995–2016 var 0,24 stora ungar per par och år.

Eftersom den negativa trenden hos det lokala storlomsbeståndet i Sottern påtagligt skiljer sig från vad som gäller generellt för landet är det troligt att det låga häckningsutfallet och minskningen av antalet par beror på lokal påverkan. Vad som kan vara orsaken är oklart, men tidigare undersökningar av storlommens häckningsresultat visar ganska entydigt att det i första hand är översvämning vid stigande vattenstånd (i samband med regn eller att sjön regleras) och predation som är de viktigaste orsakerna till misslyckade häckningar. Störningar från bland annat friluftslivet, genom t ex landstigning på öarna och skoterkörning, kan indirekt påverka genom att boet lämnas tillgängligt för predatorer (t.ex. kråka, korp eller måsfågel) om en ruvande lom skräms av boet. År 2015 kan en alltför kylig sommar ha påverkat häckningsframgången negativt trots relativt låg friluftaktivitet.

A021 - Rördrom, *Botaurus stellaris*

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Rördromen kräver grunda slättsjöar med täta vassbestånd (1-10 ha) och med god tillgång på fisk, grodor och vatteninsekter. Reviret under häckningstid omfattar normalt 20-40 ha. Arten är polygyn (hanen parar sig med flera honor), vilket medför att hanarna under häckningstid kan förflytta sig över större områden och mellan olika sjöar. Övervintrar i Västeuropa och enstaka individer finns kvar i södra Sverige hela vintern.

Rördrom brukar låta från Ekenäsviken i Sotterns skärgård och även strax utanför Natura-området i Bystadviken.

Bevarandemål

Arten ska häcka med minst ett par i området.

Negativ påverkan

- Minskad bladvassareal och brist på gammal vass i lämpliga sjöar kan medföra att arten försvinner lokalt.
- Regleringen av sjön kan påverka vassutbredningen.
- Mink kan stundom ge sig på och döda rördromungar.
- Vid stränga vintrar i Nordvästeuropa kan den svenska populationen minska kraftigt.

Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet är inte gynnsamt. Rördrommen är rödlistad i Sverige, där den är placerad i kategorin Sårbar (VU). Artens förekomst i området är svårbedömd. Årliga rapporter om rördrom från Sottern finns. Den har även noterats i Sotterns skärgård under 2016. Svårt att avgöra om den häckar inom Natura-området och om häckningen är framgångsrik.

A038 - Sångsvan, *Cygnus cygnus*

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Sångsvanen häckar i grunda, vegetationsrika vatten. Den kräver god tillgång på undervattensväxter under häckningssäsongen, liksom lämplig och god tillgång på grön växlighet under vintersäsongen. Arten kräver relativt ostörda områden under sin flyttning och övervintring. Under häckningen rör sig paret normalt inom ett mycket begränsat område runt bopplatsen. Sångsvanen blir könsmogen först vid 4 års ålder och fram till dess för de unga svanarna en ambulerande tillvaro i stora landskapsavsnitt.

Något enstaka par har häckat inom Natura 2000-området eller åtminstone i närheten i sjön Sottern.

Bevarandemål

Målsättningen är att upprätthålla en livskraftig häckfågelpopulation om minst 5 000 par, utbredd över hela landet. Arten ska häcka i området.

Negativ påverkan

Ingen uppenbar hotbild finns för närvarande.

Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet bedöms vara gynnsamt. Nationellt har sångsvan under senare delen av 1900-talet expanderat kraftigt. År 1997 beräknades den svenska populationen uppgå till 3 800 etablerade par och arten häckade då i samtliga svenska län. Arten har under senare år häckat med åtminstone ett par i området.

A045 - Vitkindad gås, *Branta leucopsis*

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Den vitkindade gåsen häckar på små, flacka öar där den är skyddad från marklevande rovdjur. Arten fordrar stora, öppna gräsbevuxna ytor för sitt födosök, främst strandängar med kortvuxen eller kortbetad gräsvegetation. Den kräver rast- och övervintringslokaler med gott om lämplig föda (främst gräs) samt möjlighet att övernatta ute på vatten. Under häckningen rör sig paret normalt inom ett område i storleksordningen någon km². Arten flyttar mellan häckningsområdena i Sverige och övervintringsplatserna i Holland.

Arten konstaterades häcka i sjön Sottern under några år i mitten av 2000-talet, men det finns inga belägg för att den häckat inom Natura 2000-området Sotterns skärgård.

Bevarandemål

Det ska finnas goda förutsättningar med lämpliga häckningsplatser inom Sotterns skärgård. Arten ska häcka i området.

Negativ påverkan

För närvarande finns inget uppenbart hot mot arten och den svenska populationen fortsätter att växa i storlek. Nya häckningslokaler har påträffats kontinuerligt de senaste 20 åren. Konflikter med jordbruket uppstår dock tidvis i områden som hyser starka häckningsbestånd och/eller stora mängder rastande vitkindade gäss på väg till eller från sina häckningsområden på ryska tundran.

Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet i området är inte gynnsamt. Den svenska populationen beräknades till cirka 4 300 häckande par 1998, med förekomster i de flesta sydsvenska landskap samt även på vissa platser längs Norrlandskusten. Arten har inte häckat i Sottern de senaste åren trots att det finns goda förutsättningar med lämpliga häckningsplatser såväl inom Sotterns skärgård som i övriga Sottern.

A075 - Havsörn, *Haliaeetus albicilla*

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Havsörnen är till stor del knuten till vatten för sitt näringssök (havsmiljö, större insjöar, älvar, vattenmagasin). Under häckningsäsongen är fisk den dominerande födan, men den tar även fågel och medelstora däggdjur. Under övriga delar av året dominerar fågel och fisk, där andelen kadaver är förhållandevis stor.

Bygger stora, omfångsrika och tunga bon och kräver därför kraftiga träd (i första hand tall) för boets placering. Havsörnen är mycket störningskänslig vid boplatsen. Arten jagar över arealer i storleksordningen 50–200 km². De köns mogna, etablerade örnarna är i huvudsak stannfåglar. Ungfågeln rör sig över betydande områden under de första levnadsåren, men förhållandevis få lämnar landet. När örnarna blir köns mogna och etablerar sig vid 4–5 års ålder sker detta i allmänhet i närheten av uppfödningplatsen.

Bevarandemål

Arten ska förekomma i området. Det ska finnas gott om lämpliga boträd inom Natura-området.

Negativ påverkan

- Även om miljögiftssituationen är klart bättre än tidigare, t.ex. en minskad förekomst av klorerade kolväten, så finns ”nya” miljögifter som åter kan förvärra situationen. T.ex. vet man ännu inte hur och om bromerade flamskyddsmedlen påverkar.
- Ökad tillgänglighet och störningar vid bona genom fler fritidsbåtar, vattenskotrar, ökat friluftsliv etc.
- Illegal förföljelse.
- Ett högst tänkbart framtida hot är bristen på lämpliga boträd.
- Den minskade eller upphörande vintermatningen kan möjligen medföra bekymmer inom några år.

Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet är gynnsamt. Beståndet har ökat kontinuerligt i landet under minst 20 års tid och uppgår för närvarande till minst 320 etablerade par. Arten uppehåller sig regelbundet i Sottens skärgård året runt och häckning har konstaterats i området.

A081 - Brun kärrhök, *Circus aeruginosus*

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Bruna kärrhöken är starkt knuten till vassrika eutrofa slättsjöar, men finns även i andra typer av sjöar. En förutsättning för häckning är att det finns tillgång på tät gammalvass eller liknande vegetation att bygga boet i. Arten kräver tillgång på lämpliga bytesdjur vid häckningslokalen och i dess omgivning. Jaktutflykter över åkermark kan utsträckas åtskilliga kilometer från bopplatsen. Födan utgörs av sorkar, grodor, fågelungar etc., ibland även ägg, fisk och kadaver. Under häckningstiden jagar bruna kärrhöken över arealer i storleksordningen 10–30 km².

Brun kärrhök häckar regelbundet i sjön Sotterns västra del vid Svennevadviken. Häckning har troligen även förekommit i närheten av Natura 2000-området utanför Bystad herrgård. I Sotterns skärgård verkar den mest uppehålla sig för födosök i vassarna. Det finns ett par vassrika vikar som skulle kunna vara lämpliga häckningsplatser, t ex Ekenäsviken.

Bevarandemål

Målsättningen bör vara att bevara en livskraftig population i Sverige (minst 1 500 par). Bevarandemålet i området är att det ska finnas tillgång till lämplig häckningsbiotop, minst ett hektar gammal vass, i området och att minst ett par ska häcka årligen.

Negativ påverkan

- Den bruna kärrhöken har tidigare varit starkt drabbad av miljögifter, men sedan alkylkvicksilverbetningen förbjöds 1966 och DDT-förbud infördes har situationen förbättrats högst avsevärt. För närvarande kan inga direkta hot anses föreligga mot brun kärrhök i Sverige.
- Minskad bladvassareal och brist på gammal vass kan medföra att arten försvinner lokalt. Regleringen av sjön kan påverka vassutbredningen.

Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet är inte gynnsamt eftersom den inte häckar i Natura-området. Förekomst av arten har noterats i artportalen regelbundet från sjön Sottern - dock inte varje år, vilket tyder på att den inte häckar årligen. Den har konstaterats häcka i västra delen av sjön vid Svennevadviken. Någon konstaterad häckning från Sotterns skärgård finns dock inte.

A094 - Fiskgjuse, *Pandion haliaetus*

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Fiskgjusen är helt beroende av tillgång till öppet vatten inom sitt hemområde eftersom födan nästan uteslutande består av fisk. Den fångar endast ytligt gående fisk, ned till maximalt en halv meters djup. Fiskgjusen fiskar i såväl eutrofa som oligotrofa sjöar liksom i större vattendrag och i grundare kustområden. Jaktframgången kan dock minska avsevärt om vattnet är alltför grumligt. I områden med enbart oligotrofa sjöar kan sämre tillgång på fisk medföra lägre reproduktion bl.a. beroende på att gjusarna måste jaga över större arealer (längre bort från boplatsen). Fiskgjusen är beroende av lämpliga träd för sitt bobygge. Det vanligaste trädslaget är tall ($\geq 90\%$) där det stora risboet byggs i toppen av plattkronade, kraftiga träd, så att utsikt fås över omgivningen. Enstaka bon kan placeras i kraftledningsstolpar, stora torn eller på stora stenar i sjöar och vattendrag. Fiskgjusen är ofta störningskänslig vid boplatsen.

Fiskgjusen har under lång tid häckat med 6-12 par i sjön varav 4-5 par inom Sotterns skärgård. Förutom lämpliga tallar att häcka i har tolv häckningsplattformar iordningsställt.

Bevarandemål

Målsättningen bör vara att den svenska populationen ej minskar, dvs. att vi inom landets gränser även fortsättningsvis har ett bestånd på minst 3 500 par, spritt över hela sitt utbredningsområde (fiskgjusen häckar i samtliga län utom på Gotland). I ett europeiskt perspektiv har Sverige ett stort ansvar för denna art då cirka 35% häckar i landet.

Arten ska häcka med minst fyra par i området. Det ska finnas minst 10 lämpliga boträd inom Natura-området.

Negativ påverkan

- Eftersom fiskgjusen ofta häckar vid stränder och på öar utgör närgången båttrafik, sportfiske, bad, kanoting, vattenskoter etc. i boets omedelbara närhet ett hot.
- Exponeringen för klorerade kolväten har minskat sedan 1970-talet då dessa miljögifter orsakade en ökad fosterdödlighet och sönderruvning av ägg på grund av skalförtunning.
- Emellertid tillkommer nya typer av miljögifter i naturen vars effekter vi ännu vet litet om (t.ex. bromerade flamskyddsmedel).
- Konkurrens från havsörn kan utgöra ett hot i området.

Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet är inte gynnsamt. I landet beräknas beståndet uppgå till mellan 3 000-4 000 par. Populationen i Sverige anses vara förhållandevis stabil. År 2005 fanns 4 häckande par i området och 8 ungar blev flygga. Vid senaste systematiska inventeringen av fiskgjuse år 2012 fanns 12 par i sjön varav fem par inom Sotterns skärgård. Därefter tycks populationen i Sottern ha minskat dramatiskt. De senaste åren har högst ett par häckat inom Natura-området och totalt två par i sjön. Störningar från friluftslivet och konkurrens från havsörn är tänkbara orsaker till minskningen. Vid ett flertal tillfällen har konstaterats att havsörn tagit bytesfisk från fiskgjuse.

A193 - Fisktärna, *Sterna hirundo*

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Fisktärnan behöver tillgång på fiskrika sjöar och/eller grunda kustområden samt störningsfria häckningsplatser. För att större kolonier ska kunna etableras krävs rovdjursfria områden; framför allt mink och räv bör hindras på häckningsplatserna. Under häckningen födosöker fisktärnorna inom ett område i storleksordningen 1-5 km². De nordiska fisktärnorna övervintrar huvudsakligen längs kuststräckan mellan Västafrika och Godahoppsudden.

Bevarandemål

Fisktärna ska häcka i området med minst 10 par.

Negativ påverkan

- Lokalt kan förekomst av mink leda till att kolonier försvinner.
- Spridning och ackumulering av miljögifter har negativa effekter på häckningsutfallet.
- Reglering av vattenståndet under häckningsperioden kan vara negativt för häckningsutfallet.

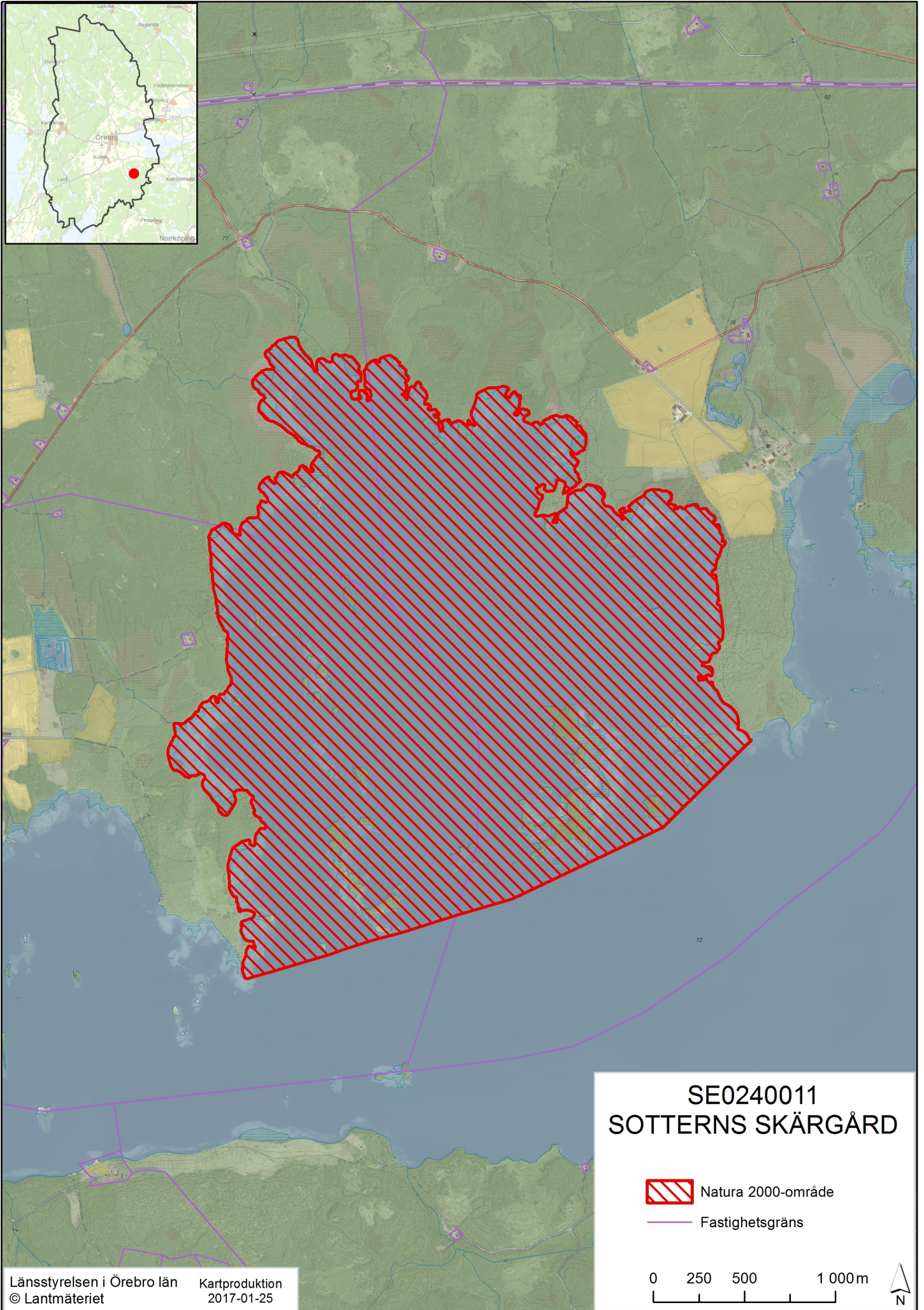
Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet är inte gynnsamt. Fisktärnan häckar i samtliga svenska län. Det svenska beståndet beräknas uppgå till 20 000-25 000 par, vilket motsvarar ungefär 1/10 av det europeiska beståndet. Resultat från häckfågeltaxeringen tyder på att beståndet idag ligger på en lägre nivå än under senare delen av 1970-talet och början av 1980-talet. Populationen i sjön Sottern tycks minska något. 1976 räknades 46 par i sjön. 2016 räknades till 20 par i sjön. Mellanårsvariationerna är emellertid stora såväl nationellt som lokalt.

Dokumentation

- Artportalen, ArtDatabanken SLU (www.artportalen.se).
- Ekholm, E. och Hallin, G.1980. Översiktlig naturinventering av Hallsbergs kommun, Länsstyrelsen i Örebro län, naturvårdsenheten och Hallsbergs kommun.
- Eriksson, M. 2017. Storlommen i sjön Sottern. Sammanfattning av information som vi har om sjön inom Projekt LOM. Opublicerat.
- Holmer, A.2006-15. Inventering av storlom i Sottern. Opublicerat material.
- Furuholm m.fl.,1973. Översiktlig naturinventering av Örebro kommun. Naturvårdsenheten Länsstyrelsen i Örebro län, Planeringskontoret Örebro kommun.
- Länsstyrelsen i Örebro län, 1987. Översiktlig sjöinventering i Örebro län – Del 1 Södra länsdelen. Publ. nr: 1987:9.
- Länsstyrelsen i Örebro län, 1984. Naturvårdsöversikt Örebro län, område 82:66. Publ. nr 1984:5.
- Länsstyrelsen i Örebro län, 1990. Inventering av glacialrelikta kräftdjur i Örebro län 1987-88 av Björn Kinsten. Publ. nr: 1990:5.
- Pettersson , Å.1978. Sottern en inventering av fågelliv och fritidsutnyttjande. Utförd i fält 1977. Länsstyrelsen i Örebro län.
- Pettersson, Å. 1985. Storlom i Sottern. Naturvårdsverkets rapport 3011.
- Sjöstrand, P. 2005. Inventering av nissöga i Örebro län 2004-2005. Länsstyrelsen i Örebro län, Publ. nr: 2005:60

Översiktskarta

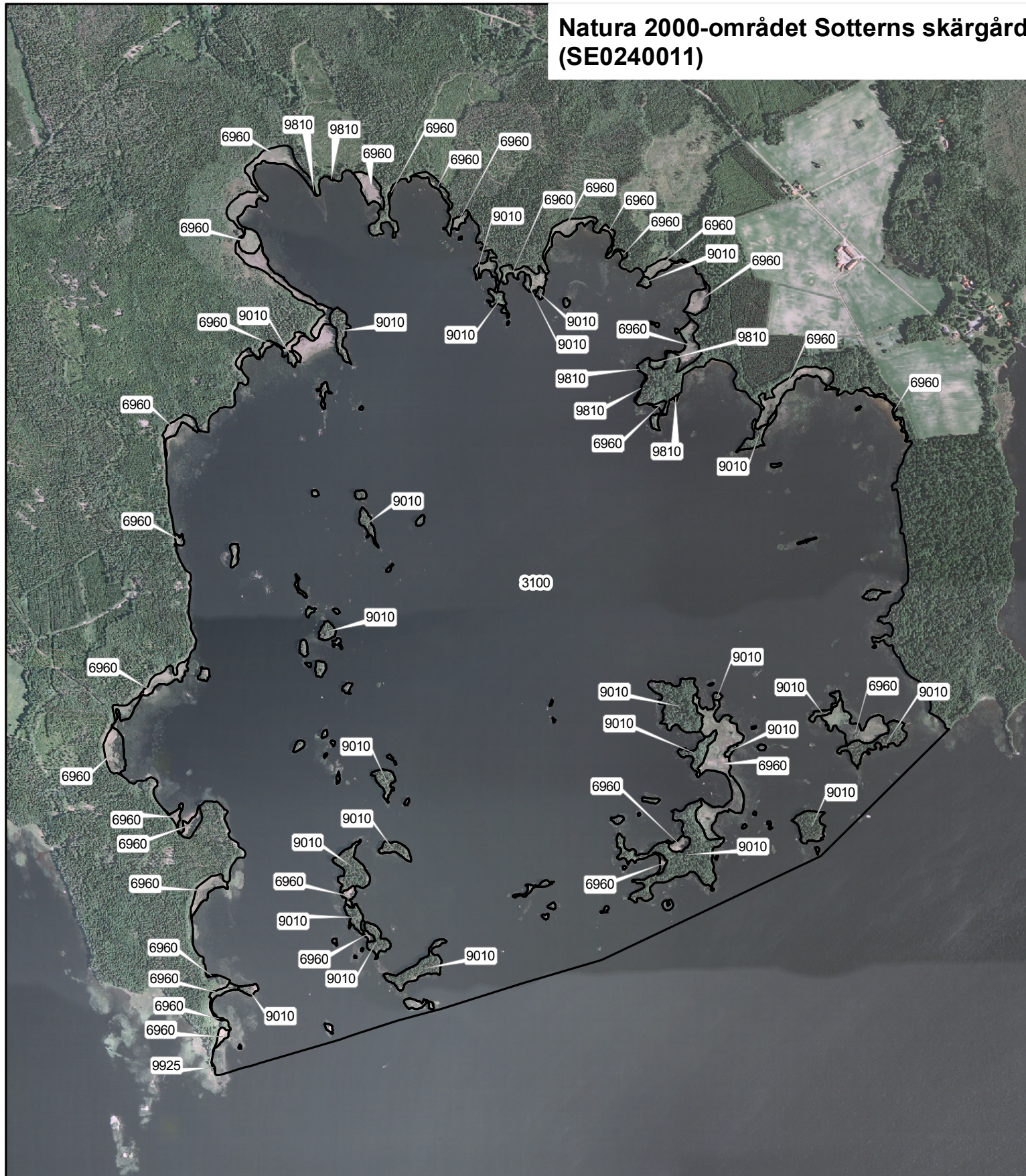

SE0240011
SOTTERNNS SKÄRGÅRD

- Natura 2000-område
- Fastighetsgräns

Natura 2000-området Sotterns skärgård (SE0240011)

Teckenförklaring

 Naturtyper

Natura 2000-naturtyper (yta totalt, ha)
9010 Taiga (19,02)

Övriga samt obestämda naturtyper (yta totalt, ha)
3100 Ickenatura-sjöar (659,76)
6960 Övrig öppen ickenatura-naturtyp (24,72)
9810 Obestämd 9010/9900
9925 Ickenatura-skog på fuktig-blöt mark (0,01)

9900 = Ickenatura-skog

0 250 500 1 000 m

Länsstyrelsen
Örebro län

Länsstyrelsen i Örebro län
Stortorget 22, 701 86 Örebro
010-224 80 00
orebro@lansstyrelsen.se
www.lansstyrelsen.se/orebro